

Blindur er bókleysur maður

Herfyri skrivaði Reidar Djupedal, professari við lærda háskúlan í Trondheimi kronik í norska blaðnum Bergens Tidende um arbeiðið, sum Emil Thomsen hevur gjørt í samband við bókaútgávuvirksemi sitt. Her nemur hann eisini við málspurningar.

Blindur er bókleysur maður, sigur hitt gamla orðið, og hetta orðtakið hevur Emil Thomsen ognuð sær fram um onnur. Fyri brátt 20 árum síðan setti hann á stovn forlagið Bókagardi í Tórshavn, og tað hevur verið eitt mentanartiltak, ið hevur gjørt vart við seg. Bókagardi er ikki forlag, har bókurnar einans verða settar í peningavirði, men stovnur til frama fyri upplýsing og mentan. Bókagardi er ikki bara bandilshús, men eisini katedralur sum ein norskur forlagsmaður einaferð tók til.

Bókaútgævarin Emil Thomsen, sum fyri stuttum fylti 70 ár, fekk í mong ár við seluvirksemi av ymiskum slag, m.a. var hann solumaður fyri Electrolux, og alt fekk hann at geva av sær. Men Emil Thomsen sá eisini, at føroyingum vandaði eitt forlag, ið kundi átaka sær stórra bókaútgávu, enn føroyingar áður høvdu megnað at farið í holt við. Tað fyrsta hann gjørdi var at endurprenta allan Varðan, ið var útkomin síðan 1921. Varðin fekk ikki meir, men hann var eitt megmarverk í føroyskandslívi og hevði í fleiri ár verið eitt nýskapandi tiltak í føroyskari málrokt.

Føroyingar eru eitt lesandi fólk. Eftir fólkatálinum eiga teir helst at vinna á íslendingum. Norðmenn eru langt aftanfyri. Ein føroysk bók verður altíð seld. Ein trúfastur litil flokkur keypir alt, sum kemur út á føroyskum, men flokkurin er ikki nóg stórur, at øll tiltøk kunnu bera seg. Í fleiri ár vórðu føroyskar bókur útgivnar á privatum forløgum ella av bókasalmonnum, feløgum og samskipanum, sum av hugsjónarligum grundum stríddust við at halda liv í einum føroyskum bókaheimi. Tað er merkiligt at hugsa um, at slóðbrotandi og fyrsta yrkingasavníð hjá Jónasi Djurhuus, Ynglingar, varð útgivið av einum fámætum føroyskum studentafelag í Danmark. Uttan tilíkt hugsjónarbragð var eingin møguleiki fyri at fáa út á prent nýføroyskar bókmentir.

Úr seguni hava vit

mong dømini um, at mál hvurvu ella vórðu trokað til viks, tí tey fingur ikki ein skrivaðan og prentaðan bókaheim í tøkum tíma, so skriftmálið mentist og búnaðist. Men har viljin var til staðar, var eisini bjargin. Alt síðan nútíma føroyskt skriftmál var skapt (1846), hevur bókaútgáva verið eitt týðningarmikið grundarlag undir skriftmálinum. Slóðbrótararnir sá eisini fruktirnar av strevi sínum, men eftirtíðin sær tær týðiliga. Aðalverkefnið hjá Emil Thomsen og Bókagardi er at fáa útgivið av nýggjum øll tey føroysku kelduskriptini og klassikararnar, so at tey kunnu koma inn í hvørt føroyskt heim. Tað er ein livssetningur í sjálvum sær. Nógvar dygdarbókur eru komnar, men vónandi eru fleiri væntandi. Ikki tróta verkefni.

Fólk, sum einans hugsa í tølum, fáa altíð rætt, tá ið tey siga, at Føroyar eru eitt litlið land eftir manntali og vídd at døma. Tað er ikki avgerandi. Føroyar eru eitt land, sum hevur mentanartíð, sum hevur varðveitt mentanartíð og andligu virði sín. Onnur fólk gloymdu gomlu kvæði sín og tær gomlu søgurnar, sum kvæðini røddu um. Føroyingar varðveittu tey.

Føroyingum, vóru hesi

kvæði eingin deyður arður, men tey vóru ein týðningarmikil lutur av einum livandi samfelag, sum evnaði at sameina tað besta av tí gamla við tað góða í tí nýggja. Gjøgnum mangar øldir í ómegd og undir vanstýri megnaðu føroyingar at varðveita eitt sjálvstøðugt andligt og mentanarligt liv. Tey fjálgaðu um mál sitt og varðveittu sín gomlu kvæði og sangir. Í síði og skíkk, í hugi og sinni vóru teir føroyingar, og vórðu verandi føroyingar, hóast tað stóð skrivað í bókum, at teir vóru danskir. Á okkara døgum er ávirkningin uttanifrú sterkari enn áður. Tað, ið fleiri á vanstýri ikki megnaði, kunnu útlendsk (les dansk) vikubløg og sjónvarpsskráir útínna eftir einum mansaldri, um føroyingar eru ikki á varðhaldi.

Á hesi leið má hugurin leita, tá ið vit skulu lita at tí verki, Emil Thomsen og Bókagardi hansara avrikar. Hann hevur útgivið føroyskar fagar bókmentir úr nýggjari tíð, bæði nýprentaðar bókur og endurprent av eldri bókum. Her kunnu verða nevndar bókur eftir yrkjara sum Christian Matras, mætasta føroyska lyrikara í dag, og Heðin Brú, sum er fremsti prosa-skrivari. Av øðrum kunnu verða nevndir Martin Joensen og Karstin Hoydal. Somuleiðis hevur Emil Thomsen givið út visindaligar bókmentir. Her vil eg nevna eina vakra bók eftir dr. Jóannes Rasmussen »Øldir og upphav«, ið víðger føroysku undirgrundina, og hvussu Føroyar vórðu til. Veri tað mær eisini loyvt her at nevna eina stóra bók um føroyska list, sum William Heinesen hevur skrivað, og sum eg havi týtt til nýnorskt. Hon er hin fyrsta stóra bók um føroyskar høgmyndar- og málmalist, ið er útgivið á føroyskum, tá ið hon er skrivað á danskt. Í henni er eitt stórt frálæsi á Skarvesnesi, sum í 1850-árunum í hugaheimi sínum skapaði nakrar merkilgar, fagurlitar fuglar, sum hann nevndi mánaðavur. Eitt sindur seinni skar bóndin

KRONIKK

Professar Reidar Djupedal, Universitetet i Trondheim, skrivur í denne kronikken om det arbeid Emil Thomsen har gjort med sit forlagsvirksomhet på Færøyan.

Trøndur á Trøð allar apostlarnar út í rekaviði til kirkjuna í heimbygd síni. Men fram um allar sigur William Heinesen frá hinum stóra málaranum Sámal Joensen Mikines, sum malar grindadráp í eldgoymsandi myndum eins og dómadagur skuldi verið. Hann er europabúgvin í føroyskari list, og tó er hann so heilrendur føroyingur. Fyri føroyska myndlist er Sámal Joensen Mikines hin sami og Janus Djurhuus er fyri føroyskan bókaheim. Vóru teir kendir í víðu verð, hoyrdu teir ikki bara Føroyum til.

Emil Thomsen hevur eisini úttit eitt bragd at geva út fremmandan bókaheim á føroyskum. Her kunnu vit nevna bókur eftir Voltaire, Dostojevski, Strindberg, Hans Kirk, Knut Hamsun, Emily Brönte, Halldor Laxness, Albert Camus, Mark Twain, Vilhelm Moberg og fleiri. Brátt er Olav Duun: Menniskjan og maktirnar væntandi. Har unfremt hevur Emil Thomsen gjørt tað vada-verk at týða til heima-málið, føroyskar bókmentir, sum upphavliga vóru skrivaðar á dansktum. Her eru fram um alt at nevna bókur eftir

Jørgen-Frantz Jakobsen, viðgittin fyri skaldsøguna Barbaru, og William Heinesen, sum nú hevur fingið út 7-8 av skaldsøgum sínum á móður-málinum. Tær eru ikki vorðnar verri av tí. Tað eru tey, ið halda, at hetta er vitleyst verk og eisini fáfongt. Dámurin hvórvur, siga tey. Tá eiga tey at sambera Barbaru á dansktum við týðingina til føroyskt, bara at nevna eitt talandi dømi. Christian Matras, professari, hevur her gjørt eitt nýtt bragd aftur at sínum mongu øðrum týðingarbrøgdum.

Hóast føroyingar skilja danskt mál, er tað enn meir neyðugt enn áður at styrkja og menna føroyskt mál við at týða henda heimliga, men danska skaldskapin, so føroyingar kunnu kenna seg aftur. Í dag er eisini vanligari enn áður at blanda móðurmálið við fremmandum orðum og máliskum úr sælandskum og amerikanskum tungumáli.

Tá tíðina Bókagardi hevur verið til, hevur hetta sermerkt forlagið givið út einar tvey hundrad bókur. Allar hava kanska ikki borið seg. Eingin føroyskur forlagsmaður spinnur gull av

øllum føroyskum bókum. Men á ein ella annan hátt hevur forlagið megnað at torga skiftandi tíðir. Í dag hevur tað mong stór verk-evni at fara í holt við, sum tað ivaleyst skal fáa úttit. »Gruv itj for det«, sum Óðin í skaldsøguni Juvik-folket sigur. Tí hava føroyingar grund til at vera Emil Thomsen takksamir fyri tað hann hevur gjørt við at halda liv í einum føroyskum bókaheimi. Og ikki bara tað. Hann hevur eisini megnað at styrkja grundina undir føroyskari mentan.

Emil Thomsen hevur fingið fleiri útlendsk heiðursmerki seinastu árin, bara fyri at nevna tað eisini. Hann er riddari av íslenska falkinum og av tí svenska norðstjørnuordanum. Hann hevur eisini fingið finska og aðrar norðonar viðurkenningar. Mætast í so máta er helst doktorabrævið frá Háskúlanum í Lund, ið gjørdi hann til heiðursdoktorar fyri tað stóra arbeiðið hann hevur avrikað við at skapa føroyskari mentan trygd, og fyri hansara strev fyri eini norðonar mentan í eini tíð, ið gerst alt meira útvatnað.

Senegal

Tað ljóðar, at føroyingar byggja virki í Afrika. Løgtingið letur einar 200-300 milliónir um árið til fiskivinnuna. Er tað burturav hesum milliónunum, teir byggja fyri? Vit spyrja bara.

Ein stóran part av árinum er eitt stórt arbeiðsløysi. Nú ljóðar, at skip úr Føroyum skulu niður har at landa fisk til fólk í Afrika, fyri harvið at gera arbeiðsløysið stórri í Føroyum.

Javnaðar- og Tjóðveldisflokkurin, takið tykkum saman.

Mottoið er: Arbeiði til allar hendur.

Fleiri arbeiðsfólk
1986

Eykaprógv í føroyskum

Eftir áheitan frá Landsskúlafyrisingini skipar Føroya Læraraskúli fyri eykaprógv í føroyskum fyri lærarum, ið hava tikið prógv uttanlendis.

Undirvísingartíðin verður mánadag kl. 9-16, tils. 240 t. — og endar við próvtøku saman við 3. flokki Læraraskúlans mai-juni 1987. Byrjað verður mánadagin 18. august 1986, kl. 9 á Føroya Læraraskúla.

Tilmelding á tlf. 13501, bæði eisini fáast gjallan upplýsingar um hvussu skeiðið verður skipað.

Tilmeldingarfrest: 1. februar 1986.

Føroya Læraraskúli